

УДК 378.147:37.011.3-051:331

В. С. САЛОГУБ

аспірант

ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто професійно-педагогічну діяльність майбутнього вчителя технологій. Враховуючи те, що вчитель – це завжди активна, творча особистість, установлено особистісні здібності та якості в професії вчителя технологій, які нероздільні з професійними. На основі зазначеного розроблено посадові обов'язки вчителя технологій.

Ключові слова: професійно-педагогічна діяльність, учитель технологій, завідувачий майстернею, здібності та якості вчителя технологій, посадові обов'язки вчителя технологій.

Зміни й перетворення в системі підготовки майбутніх учителів узагалі та вчителів технологій зокрема зумовлені тим, що суспільство не стоїть на місці й рухається вперед. Виникають нові технології, засоби подання інформації, змінюються методи та форми ведення уроків, занять і сама їх структура. Майбутній учитель є об'єктом педагогічних впливів [1]. Його професійно-педагогічну діяльність розглядають як неперервний процес вирішення нескінченної низки педагогічних (організаторських, господарських тощо) завдань [4]. На наш погляд, найважливішими професійними якостями педагога можуть бути: працелюбство, працездатність, дисциплінованість, уміння визначати мету, вибирати шляхи її досягнення, організованість, наполегливість, систематичність, підвищення свого професійного рівня, відповідальність. Що стосується “відповідальності”, то, на наш погляд, ця якість учителя технологій потребує окремого уточнення, оскільки на нього покладена ще й правова відповідальність за дотримання правил учнями під час занять у майстернях і матеріальна відповідальність за обладнання, інструменти, матеріали, що забезпечують реалізацію програм з технологій.

Зміни в нашому суспільстві, які відбуваються на засадах відвертості, демократії, милосердя та поваги, висувають на перший план людину, здатну забезпечити подальший рух країни шляхом прогресу. Таких людей може виховати лише демократична, гуманна національна школа [5].

Значну роль у цьому процесі має відіграти робота загальноосвітньої середньої школи, сприяючи формуванню всебічного розвитку особистості та поглибленню знань учнів з освітньої галузі “Технології”, оскільки остання сприяє розширенню кругозору підростаючого покоління на цьому етапі розвитку.

Педагог є ключовою фігурою, яка формує основи світогляду підростаючого покоління, керує його діями під час пізнання навколишнього світу.

Досвід показує, що керівна його роль полягає в продуманій та спланованій підготовці до самостійної роботи школярів. Учитель обирає зміст техніко-технологічних відомостей та підбирає методичний інструментарій передавання їх учням. Він відбирає об'єкт праці з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, їх досвіду, фізичного розвитку та інших чинників. Учитель планує заняття, чітко визначаючи місце кожного конструктивного елемента для досягнення дидактичних цілей. Йому належить правильно організувати учнів до роботи, що допоможе згуртувати дитячий виробничий колектив та сприятиме налагодженню справжніх ділових і товариських стосунків. На вчителя покладена правова відповідальність за здоров'я дітей та матеріальні цінності шкільних майстерень.

Звернемося до аналізу понять “людська діяльність” і “педагогічна діяльність”. С. Гончаренко в своєму педагогічному словнику під “діяльністю” розуміє активність індивіда (суб'єкта) [2]. Сенс педагогічної професії виявляється в діяльності, яку здійснюють її представники та яка називається педагогічною. Вона являє собою особливий вид соціальної діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим накопичених людством культури й досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку та підготовку до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. Очевидно, що діяльність здійснюють не лише педагоги, а й батьки, громадські організації, керівники підприємств та установ, виробничі та інші групи, а також, певною мірою, засоби масової інформації. Однак у першому випадку ця діяльність професійна, а в другому – загальнопедагогічна, яку вільно або мимоволі здійснює кожна людина й щодо самої себе, займаючись самоосвітою й самовихованням. Педагогічна діяльність як професійна має місце в спеціально організованих суспільством освітніх установах. Розгорнуте визначення педагогічної діяльності таке: це діяльність щодо створення умов для розвитку учнів засобами навчання, виховання та освіти, націлена на заохочення їх до культурних досягнень людства та формування активної, відповідальної, вільної особистості.

Центральною ланкою будь-якої педагогічної діяльності є мета виховання дитячої особистості. Мета – це передбачення бажаного можливого кінцевого результату діяльності. Педагогічна мета відображає в собі філософські, економічні, моральні, правові, естетичні, біологічні уявлення суспільства про людину та її призначення в житті суспільства. Отже, цілі роботи вчителя визначаються суспільством, тобто вчитель не вільний у виборі кінцевих результатів своєї праці. Цілі педагогічної діяльності – явище динамічне. І логіка їх розвитку така, що, виникаючи як відображення об'єктивних тенденцій суспільного розвитку й приводячи зміст, форми та методи педагогічної діяльності у відповідність до потреб суспільства, вони формують розгорнуту програму поетапного руху до вищої мети розвитку особистості в гармонії із самою собою та соціумом, але конкретні завдання, які виходять з мети, учитель повинен висувати сам, погодившись з педагогічними умовами.

Питання моделювання професійної діяльності з метою розробки змісту та процесу підготовки фахівців розглянуто також у працях Б. Дінамова, А. Киверялга, О. Мещанінова, О. Пономарьова, А. Савельєва, О. Смірної, А. Цини, Д. Чернілевського, М. Якубовскі та ін.

Метою статті є визначення змісту професійно-педагогічної діяльності вчителя технологій.

В умовах переходу до ринкових відносин особливої значущості набувають людські якості педагога, які стають значущими передумовами створення сприятливих стосунків у навчально-виховному процесі. До цих якостей належать: людяність, доброта, терплячість, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, обов'язковість, об'єктивність, щедрість, повага до людей, висока моральність, оптимізм, емоційна врівноваженість, потреба в спілкуванні, інтерес до життя вихованців, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, стриманість, гідність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, емоційна й правова культура тощо [3].

Учитель – це завжди активна, творча особистість. Він є організатором повсякденного життя школярів. Збуджувати інтереси, вести учнів за собою може лише людина з розвинутою волею, де особиста активність має вирішальне значення. Педагогічне керівництво таким складним організмом, як клас, дитячий колектив, зобов'язує вихователя бути винахідливим, кмітливим, наполегливим, завжди готовим до самостійного вирішення будь-яких ситуацій. Педагог – близький та доступний зразок для наслідування, що спонукає учнів слідкувати за ним, рівнятися на нього.

Особистісні якості в професії вчителя технологій нероздільні з професійними. До останніх зазвичай зараховують набуті в процесі професійної підготовки та пов'язані з отриманням спеціальних знань, умінь, способів мислення, методів діяльності. Серед них такі: володіння предметом викладання, методикою викладання предмета, психологічна підготовка, загальна ерудиція, широкий культурний кругозір, професійна та педагогічна майстерність, володіння технологіями педагогічної праці, організаторські вміння й навички, педагогічний такт, педагогічна техніка, вміння правильно організувати практичну роботу в майстернях тощо.

Зазначені вище здібності та якості вчителя технологій знайшли своє відображення у вимогах до особистості, в сутності та структурі його професійної діяльності. Результатом професійно-педагогічної діяльності вчителя технологій є затверджені на підставі кваліфікаційної характеристики (наказ МО України від 31.08.1995 р. № 463/1268 за погодженням з Міністерством праці та Міністерством юстиції України) посадові обов'язки. В кожній школі на основі зазначеного наказу адміністрація навчального закладу розробляє посадові обов'язки вчителя технологій. Посадова інструкція вчителя технологій може бути такою:

1. Загальні положення. Учитель технологій (завідуючий майстернею) призначається і звільняється з посади директором школи;

– учитель технологій (завідуючий майстернею) повинен мати відповідну середньо-спеціальну чи вищу освіту;

- учитель технологій (завідуючий майстернею) підпорядковується безпосередньо заступнику директора школи з навчально-виховної роботи;
- у своїй роботі вчитель технологій (завідуючий майстернею) керується Конституцією та Законами України, указами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України й органів управління освіти всіх рівнів із питань освіти й виховання учнів, правилами та нормами охорони праці, техніки безпеки й пожежної безпеки, а також Статутом школи, Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами та розпорядженнями директора, цією інструкцією, трудовим договором (контрактом);
- учитель технологій (завідуючий майстернею) дотримується Конвенції про права дитини.

2. Завдання та обов'язки. Основними напрямками діяльності є:

- навчання учнів предмета з урахуванням їх вікових особливостей;
- формування в учнів загальної культури, свідомого вибору професії та готовності до функціонування в ринкових умовах;
- забезпечення режиму дотримання правил і норм з охорони праці в навчальному закладі, в майстерні зокрема.

Учитель технологій (завідуючий майстернею) має такі посадові обов'язки:

- планує, здійснює навчання, виховання, розвиток учнів із врахуванням специфіки предмета, проводить уроки та інші навчальні заняття в класах згідно з розподілом навчального навантаження;
- реалізує програми з предмета у відповідності з навчальним планом, поурочним планом і розкладом занять;
- забезпечує умови для засвоєння учнями навчальних програм з предмета згідно з вимогами Державного освітнього стандарту;
- веде в установленому порядку шкільну документацію;
- постійно працює над підвищенням педагогічної майстерності та фахового рівня з предмета;
- вимагає від учнів дотримання навчальної дисципліни, Статуту школи;
- розробляє й періодично переглядає (1 раз на три роки) інструкції з охорони праці, подає їх на затвердження директору;
- виконує розпорядження й накази Міністерства освіти і науки України та органів профспілок з питань охорони праці;
- включає питання електробезпеки, пожежної безпеки, виробничої санітарії та гігієни праці в плани практичних занять;
- створює робочі місця, які відповідають усім вимогам охорони праці та виробничої санітарії; контролює дотримання здорових і безпечних умов проведення виробничої практики учнями;
- не допускає проведення навчальних занять або робіт учасників навчально-виховного процесу без спецодягу та інших засобів індивідуального захисту;
- вимагає в установленому порядку забезпечення спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту;

- проводить практичні заняття та інші роботи тільки за наявності захисного заземлення, блокуючих пристроїв та інших умов, що вимагають правила й норми з електробезпеки, охорони праці, виробничої санітарії;
- проводить профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед учнів під час навчально-виховного процесу;
- бере участь у розслідуванні та здійсненні заходів щодо усунення причин, що призвели до нещасного випадку;
- підтримує постійний зв'язок з батьками учнів або особами, які їх замінюють;
- проводить інструктажі для учнів з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час навчальних занять з обов'язковою реєстрацією в класному журналі та “Журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці для учнів”;
- допускає у визначеному порядку на заняття представників адміністрації школи з метою контролю своєї діяльності;
- замінює на уроках тимчасово відсутніх учителів згідно з розпорядженням заступника директора школи з навчально-виховної роботи;
- бере участь у роботі педагогічної ради школи та нарадах, які проводить адміністрація школи;
- чергує по школі згідно з графіком чергувань на перервах між заняттями, а також за 20 хвилин до початку й протягом 20 хвилин після закінчення занять;
- проходить періодичне медичне обстеження;
- дотримується етичних норм поведінки в школі, побуті, в громадських місцях, які відповідають соціальному статусу вчителя;
- забезпечує поповнення майстерні обладнанням, приладами та іншими матеріалами, приймає матеріальні цінності (крім меблів) під відповідальність на збереження на підставі відповідних документів, забезпечує зберігання підзвітного майна, бере участь в інвентаризації та списуванні майна майстерні, яке не придатне до використання.

3. Права. Учитель технологій (завідуючий майстернею) має право:

- брати участь в управлінні школою в порядку, передбаченому Статутом школи;
- на захист професійної честі та гідності;
- знайомитися зі скаргами та іншими документами, які містять оцінку його діяльності, давати відповідні пояснення;
- вільно обирати й використовувати методики навчання та виховання, навчальні посібники, матеріали, підручники;
- підвищувати свою кваліфікацію;
- атестуватися на добровільній основі на відповідну кваліфікаційну категорію, набувати її у випадку успішного проходження атестації.

4. Відповідальність. У визначеному законодавством України порядку вчитель технологій (завідуючий майстернею) несе відповідальність за:

- реалізацію не в повному обсязі навчальних програм з трудового навчання згідно з навчальним планом і розкладом навчального процесу;

- життя та здоров'я учнів під час навчально-виховного процесу;
- порушення прав і свобод учнів;
- безпечний стан робочих місць, електрообладнання, верстатів, стендів, приладів, інструментів, належний стан приміщення;
- безпечне зберігання й транспортування обладнання та матеріалів, а також безпечне застосування знешкоджуючих і знищення легкозаймистих матеріалів;
- розміщення верстатів, установок і стендів згідно з правилами та нормами з охорони праці;
- введення до експлуатації нових, а також реконструйованих майстерень з дозволу приймальної комісії;
- систематичне проведення інструктажів для учнів з охорони праці та безпеки життєдіяльності, відповідне їх оформлення в “Журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці для учнів” та класних журналах;
- щорічну розробку заходів з охорони праці та їх виконання;
- своєчасне розслідування та облік нещасних випадків, пов'язаних з роботою учнів у майстерні, вжиття заходів з усунення причин, що призвели до травми;
- перевірку знань і дотримання учнями правил техніки безпеки й питань охорони праці;
- перевірку перед початком роботи готовності стендів, верстатів, машин, механізмів та інструментів;
- здійснення в установлені терміни оперативного контролю за станом робочих місць та обладнання в майстерні.

За невиконання чи неналежне виконання без поважних причин Статуту чи Правил внутрішнього трудового розпорядку школи, законних розпоряджень директора школи та інших локальних нормативних актів, посадових обов'язків, встановлених цією Інструкцією, вчитель несе дисциплінарну відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством.

За застосування, в тому числі одноразове, методів виховання, пов'язаних із фізичним чи психічним насиллям над особистістю учня, а також скоєння іншого аморального вчинку, учитель може бути звільнений з посади згідно з трудовим законодавством і Законом України “Про освіту”. Звільнення за цей вчинок не є мірою дисциплінарної відповідальності.

За завдані школі чи учасникам навчально-виховного процесу збитки у зв'язку з виконанням (невиконанням) своїх посадових обов'язків учитель несе матеріальну відповідальність у порядку і в межах, визначених трудовим чи цивільним законодавством.

5. Учитель повинен знати матеріал предмета в обсязі відповідної вищої освіти;

- методику викладання предмета, дисципліни психолого-педагогічного профілю;
- принципи, організацію, нормативне забезпечення шкільної освіти, зокрема стосовно предмета;

- форми, методи, засоби навчально-виховного процесу, вимоги до його матеріально-технічного оснащення;
- основні напрями й перспективи розвитку освіти;
- Закон України про освіту, інші законодавчі та нормативно-правові акти й документи з питань навчання та виховання, державну мову згідно з чинним законодавством про мови України;
- нормативні документи з питань безпеки життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу;
- правила безпечної експлуатації електрообладнання, правила пожежної та електробезпеки, надання першої медичної допомоги, правила виробничої санітарії та гігієни праці, правила користування засобами пожежогасіння та індивідуального захисту, шляхи евакуації;
- правила внутрішнього трудового розпорядку.

6. Кваліфікаційні вимоги. Учитель технологій (завідуючий майстернею):

- повинен мати відповідну середньо-спеціальну чи вищу освіту;
- повинен проявляти ґрунтовну професійну компетентність;
- повинен володіти сучасними формами, методами організації навчально-виховного процесу;
- повинен мати третю групу допуску з електробезпеки до 1000 В;
- повинен раз на 5 років проходити курси з підвищення кваліфікації з предмета, раз на три роки — з безпеки життєдіяльності з наступною атестацією.

7. Відносини (зв'язки за посадою). Учитель технологій (завідуючий майстернею):

- працює в режимі виконання встановленого йому навчального навантаження згідно з розкладом навчальних занять, бере участь в обов'язкових планових загальношкільних заходах, самостійно планує діяльність, яка визначена його посадовими обов'язками;
- у період канікул, які не співпадають з відпусткою, залучається адміністрацією школи до методичної, педагогічної та організаційної роботи в межах часу, що не перевищує навчальне навантаження до початку канікул. Графік роботи вчителя технологій (завідуючого майстернею) на час канікул затверджує директор школи;
- заміняє в установленому порядку тимчасово відсутніх учителів на умовах погодинної оплати й згідно з тарифікацією;
- заміняється на період тимчасової відсутності вчителями тієї самої спеціальності;
- отримує від адміністрації школи матеріали нормативно-правового й організаційно-методичного характеру, знайомиться з відповідними документами;
- бере участь у роботі шкільного та міського методичного об'єднання вчителів технологій;

– систематично обмінюється інформацією з питань, які входять до його компетентності, з адміністрацією та педагогічними працівниками школи.

Висновки. Отже, професійно-педагогічна діяльність учителя технологій здійснюється на основі його кваліфікаційних вимог (посадової інструкції). Ця діяльність є загальнопедагогічною, тобто такою, яку здійснює кожна людина стосовно самої себе, своїх учнів, товаришів, колег тощо. Педагогічна діяльність як професійна здійснюється в спеціально організованих суспільством освітніх установах: загальноосвітніх школах, професійно-технічних училищах, середніх спеціальних і вищих навчальних закладах, закладах додаткової освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки.

Список використаної літератури

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. – Минск : Университетское, 1990. – 560 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Пономарьов О. С. Модель соціальної складової професійної діяльності фахівця / О. С. Пономарьов. – Харків : НТУ “ХП”, 2008. – 46 с.
4. Сидоренко В. К. Перспективи галузі “Технологія” в загальноосвітніх навчальних закладах України / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С. 4–7.
5. Тхоржевський Д. О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін / Д. О. Тхоржевський. – Київ : Вищ. шк., 1992. – 334 с.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2016.

Салогуб В. С. Професійно-педагогічна діяльність учителя технологій

В статті розглянуто професійно-педагогічну діяльність майбутнього учителя технологій. Ураховуючи те, що учитель – це завжди активна, творча людина, встановлено особистісні здібності та якості в професії учителя технологій, які невіддільні від професійних. На основі вказаного розроблено обов'язкові обов'язки учителя технологій.

Ключевые слова: професійно-педагогічна діяльність, учитель технологій, завідувач майстерської, здібності та якості учителя технологій, обов'язкові обов'язки учителя технологій.

Salogub V. Professional-Pedagogical Activity of the Teacher Technology

The article considers the professional-pedagogical activity of the future teacher technology. Given the fact that the teacher is always active, creative person to establish personal abilities and qualities in the teaching profession technologies that do not separate with a professional. Based on the developed job responsibilities of the technology teacher.

The future teacher is the object of pedagogical influence. His professional pedagogical activity is considered as a continuous process of solving an endless number of teachers (organizational, economic, etc.) tasks.

The teacher is a key figure that forms the basis of the worldview of the younger generation, directs his actions to the knowledge of the world. Experience shows that the management, its role is thought out and planned preparation for independent work of students. The teacher selects the contents of the technical and technological information, and selects the methodological instruments of transfer students. He selects the object of labour based on age and individual characteristics of children, their experience, physical development, and other factors.

Personal qualities to the teaching profession technology is inseparable from the professional. To the latter are usually classified as acquired in the process of professional training and related special knowledge, skills, ways of thinking, methods of activity.

The above abilities and qualities of a technology teacher are reflected in the requirements for the identity in essence and structure of his professional activity. The resulting professional-pedagogical activity of teachers of the technologies are approved on the basis of qualification characteristics (order of the Ministry of defense of Ukraine dated 31.08.1995, № 463/1268 in coordination with the Ministry of labour and the Ministry of justice of Ukraine) duties and responsibilities. In each school, based on the order of the administration of the institution developed official obovyaki technology teacher.

Thus, the professional-pedagogical activity of teacher of technologies is based on the qualification requirements (job descriptions). This activity is shared pedagogical, that is, one which carries each person towards yourself, your students, friends, colleagues and the like.

Key words: *professional-pedagogical activity, teacher of technology, head of Studio, abilities and qualities of the technology teacher, duties of a technology teacher.*